

R. 31.791

Ibn Asker el-Gassani

C-44b
XXX

IBN 'ASKAR, Muhammad b. 'Alī

Dawḥat al-nāšir li-maḥāsin man kāna bi-l-Magrib min mašāyih al-qarn al-'ašir / ta'lif Muḥammad b. 'Askar al-Ḥasanī al-Šafsāwānī ; taḥqīq Muḥammad Ḥaḡḡī. -- [Al-Tab'a al-tāniya]. -- Al-Ribāt : Dār al-Magrib, 1977. -- 184 p. ; 23 cm. -- (Al-Tarāḡim ; 1)

R. 31.550

05 NISAN 1995

090169 IBN ASKER el-GASSANI

28 KASIM 1994

591

IBN 'ASKAR, Muhammad b. 'Alī. Dawḥat al-nāšir. Li-maḥāsin man kāna bi-l-Magrib min mašāij al-qarn al-'asir. - Al-Ribāt : Dār al-Magrib

li-l-Ta'lif wa-l-Taryama wa-l-Našr, 1397/1977. - 1. Marroquies-S.XVI-Biografias. - VC^a/18.873-10

IBN ASKER el-MAERIBI

14 MAYIS 1993

82

IBN 'ASKAR, Muhammad b. 'Alī. Dawḥat al-nāšir. Li-maḥāsin man kāna bi-l-Magrib min mašāyij al-qarn al-'asir. - Al-Ribāt : Dār al-Magrib li-l-Ta'lif wa-l-Taryama wa-l-Našr, 1397/1977. - 6, 184 p. ; 24 cm. 1. Marroquies-S.XVI-Biografias.

VC^a/18873-10

090168 IBN ASKER el-MAERIBI

1

12539979

IBN 'ASKAR al-ŠAFSĀWĀNĪ (Muḥammad). ابن عسکر الشفناوي (محمد).
- دوحة الناشر لمحمد بن كان بالمغرب من مشايخ القرن الماشي / تأليف محمد بن عسکر الشفناوي؛ تحقيق محمد حجي؛ - الرباط: دار المغرب للتأليف والترجمة والنشر، 1976/1396 (الرباط: مطبعة دار المغرب). - IV-185p. ; 21cm. - [16° 0' v. 375 (1)]
"Dawḥat al-nāšir li maḥāsin man kāna bi al-Magrib min mašāyih al-qarn al-'ašir". - Ed. Muḥammad

2521 GRAULLE, A. La "Daouhat an-nāchir" de Ibn Asker. Arch. mar. 19 (1913), pp. 1-342

IBN ASKER,
Muḥ b. Alī l. Smej
L. Hurejjan
(v. 1578)

Ibn Asker in "Daouhat en-nāchir"

2

12540079

IBN 'ASKAR al-ŠAFSĀWĀNĪ (Muḥammad). ابن عسکر الشفناوي (محمد).
- دوحة الناشر...
[16° 0' v. 375 (1)]
... Ḥaḡḡī. - Bibliogr. Index. - Ech. int. 78-01016.
- Br.
Erudit musulman.
Maroc. 16e s. Biographies. Dictionnaire.

05 NISAN 1995

ابن عسكر (صاحب دوحة الناشر: وهو غير صاحب الترجمة السابقة)

محمد^(١) بن علي بن عمر بن حسين بن مصباح، الشفشاوني، الحسني، المغربي:

... — ٩٨٦ هـ.

... — ١٥٧٨ م.

(١) في إيضاح المكنون وهدية العارفين: «محمد بن علي بن مصباح...».

١- فهرس الفهارس ١ : ٣١١.

٢- دليل مؤرخ المغرب/ لابن سودة ص ١١٥.

٣- إيضاح المكنون الذيل علي كشف الظنون ١ ع ٤٨٢.

٤- هدية العارفين ٢ ع ٢٥٥.

٥- فهرس المخطوطات العربية: فقرة رقم ٢٢٥٢ في ٢ : ١٩٧.

٦- الأعلام ط ٤ في ٦ : ٢٩٢.

٧- معجم المؤلفين ١١ : ٣١-

٨- المطبوعات العربية والمعربة «سركيس» ع ١٨٤.

Memorandum on the members of his family (Aḥmad Bābā, *Nayl*, 285). Ibn 'Āṣim came of a family of scholars which belonged to the intellectual aristocracy of Granada; Ibn Djuzayy, the famous commentator of the Qur'ān, was his great-uncle on the mother's side. He studied in Granada with numerous professors, including al-Shāṭibi [q.v.] (for a fuller list, see Ben Cheneb, in *EI*¹), and is said to have exercised the profession of a bookbinder; he finally became Chief Kāḍī of Granada.

His biographers mention ten works, mostly in metrical form, on *fikh*, *kirā'āt*, *nahw* and *adab*; the following have survived:

1. *Tuḥfat al-hukkām fi nukat al-'uḳūd wa'l-ahkām*, a treatise of Māliki law in 1698 verses of *raḍjāz*, often printed. This treatise, also called *al-'Āṣimiyya*, has become, together with the *Risāla* of Ibn Abi Zayd and the *Mukhtaṣar* of Khalil b. Ishāk [q.v.], one of the authoritative handbooks of the Māliki school. Among its commentaries, those of Muḥammad b. Aḥmad Mayyāra (d. 1072/1662), of Muḥammad b. Sūda al-Tāwudī (d. 1207/1792), of 'Alī b. 'Abd al-Salām al-Tasūlī (d. 1278/1861), and of 'Uthmān b. al-Makī al-Tawzarī, a professor at the Zaytūna Mosque in Tunis (wrote 1339/1921), have been printed. The *Tuḥfa* was edited and translated into French by O. Houdas and F. Martel, Algiers and Paris 1882-93, and by L. Bercher, Algiers 1958.

2. *Murtaka 'l-wuṣūl ilā ma'rifat 'ilm al-uṣūl*, a short *urduza* on *uṣūl al-fikh*.

3. *Kitāb al-Ḥadā'iq*, or *Ḥadā'iq al-azhār*, a collection of stories and anecdotes, dedicated to the Naṣrid ruler Yūsuf II (793-4/1391-2).

Bibliography: Aḥmad Bābā al-Tunbuktī, *Nayl al-ibitihādī bi-tarīḥ al-Dibādī*, Cairo 1329-30, 289 f.; Muḥammad b. Muḥammad Makhlūf, *Shadjarat al-nūr al-zakiyya*, Cairo 1349, no. 891; Moh. Ben Cheneb, in *EI*¹, s.v. (J. SCHACHT)

IBN 'ASKAR, ABŪ 'ABD ALLĀH MUḤAMMAD B. 'ALĪ B. AL-ḤUSAYN B. MIṢBĀH, Idrīsid *sharīf* and Moroccan author of a highly esteemed hagiographic dictionary. He was born in *Shafshāwān* (Chechaouen) in 936/1529-30; his father is said to have suffered at the hands of the infidels; his mother, herself an Idrīsid, left a great reputation for saintliness. After moving from place to place in his country, he was appointed by the Sa'did sultan Mawlāy 'Abd Allāh, in 967/1559-60, to be *kāḍī* and *muftī* of the little town of Kṣar Kutāma. In 969/1562 he made a long stay in northern Morocco, particularly in Marrākush, during which he devoted himself to the study of Ṣūfism. On the death of sultan Mawlāy 'Abd Allāh in 982/1574, his son and successor Muḥammad, the future *al-Maṣlūkh* ("the flayed"), appointed him inspector (*naḳīb*) of *kāḍīs*. When his master was defeated by his uncle Mawlāy 'Abd al-Malik, Ibn 'Askar faithfully accompanied his unfortunate patron to the Iberian peninsula. He returned and died with him in the ranks of the small Moroccan army that fought and was destroyed alongside the troops of Don Sebastian of Portugal in the famous battle of Wādī 'l-maḳhāzin in which the three rulers taking part all perished, on 30 *Djumādā* I 986/4 August 1578. The turbulent life and tragic end of Ibn 'Askar allowed him to write only a single work of moderate size, but original, the *Dawḥat al-nāshir li-maḳāsin man kāna bi 'l-Maḡrib min mashāyikh al-karn al-'āshir*. As the title indicates, the author's intention was to commemorate the merits of the *shaykhs* who lived in Morocco in the tenth century of the *Hidjra* (1495-1592). The personages named as *shaykhs* were not all scholars, but to some extent they all died in

an odour of sanctity. The *Dawḥa*, as Lévi-Provençal has pointed out, is the first history of the first disciples of the great saint of the period, al-Djazūlī [q.v.]. Ibn 'Askar's work was continued by al-Ifrānī [q.v.], *Ṣafwat man intaṣhar...*, and by al-Kādīrī [q.v.], *Nashr al-mathānī*. Ibn 'Askar's monograph is remarkably vivid and contains a great deal of information, especially about his native province in northern Morocco, the *Djabal*. Political history occupies almost no place in the work which, however, in Morocco, enjoyed an esteem that was largely merited by the author's sincerity. The *Dawḥa* was lithographed in Fās in 1309/1891 (104 pp.); an English adaptation was made by T. H. Weir, *The shaiḳhs of Morocco in the XVIIth Century*, Edinburgh 1904; and an annotated French translation has been produced by A. Graulle, under the title *Daouhat en Nāchir de Ibn Askar*, in *AM*, xix (1913).

Bibliography: In addition to the works referred to above: E. Lévi-Provençal, *Les historiens des Chorfa*, Paris 1922; 'Abbās b. Ibrāhīm, *al-'Īlām bi-man ḥalla Marrākush*, iv, 174-5, Fās 1938; Brockelmann, S II, 678; I. Allouche and A. Regragui, *Catalogue des manuscrits arabes de Rabat*, 2nd series, Rabat 1958, 197. (G. DEVERDUN)

IBN AL-'ASSĀL, Coptic family which came originally from the village of Sadamant in the Province of Beni Suef in Middle Egypt at an unknown date and settled in Cairo, where its members rose to wealth and high station at the Ayyūbid court during the 7th/13th century. They owned a residence in the capital and occupied a position of leadership in their own community. Though their history is obscure, they were reckoned among the most learned Copts in mediæval times.

Early modern historians of Egypt appear to have vaguely recognized in Ibn al-'Assāl only a single personality in mediæval Christian Arabic literature, until in 1713 Renaudot (pp. 585-86, work cited below) revealed that two different brothers had written independently under that name. Afterwards, while classifying some of their manuscripts in the British Museum in 1894, Rieu (p. 18) was able to establish the fact that they were three brothers instead of two. Then in 1905, from different sources (especially the Bibliothèque Nationale in Paris), Mallon (*JA*, 1905, 509-29) confirmed Rieu's thesis and proved that the three attained great literary eminence under the collective name of Awlād al-'Assāl, i.e., the sons of the honey producer or merchant, presumably the title and vocation of the founder of that family. Coptic historians, however, including Ya'qūb Naḳhla Rufayla (p. 185) and the Commission of Coptic History (*Ladīnat al-Ta'rīkh al-Kibṭī*, 148-52) increased the number of "Awlād al-'Assāl" by two more—the father and a fourth brother—who also were high dignitaries in the Ayyūbid bureaucracy, though rich literary remains were left only by the other three. In 1943, Higgins (see ref. below) has laboured to establish a new thesis that two sets of Awlād al-'Assāl had lived—one at the beginning of the 5th/11th century and another in the 7th/13th century. Since this argument is based on a dubious date (500/1107) in the colophon of a single British Museum manuscript (Arab. e 163, f. 288 r.), we must for the present maintain that the 7th/13th century group is the only one convincingly established.

The full names of the Awlād al-'Assāl are as follows: (a) Abu'l-Faḍl b. Abī Ishāk Ibrāhīm b. Abī Sahl *Djirdjis* b. Abī al-Yusr Yūhannā b. al-'Assāl, the father, known as *al-kātib al-Misri*, "the Egyptian scribe" or "secretary", who bore the title *Paḳhr al-*

22 TEMMUZ 1992

الاعلام عبدالرحمن بن ابی الحسن سهیلی در معرفی اشخاص و گروههایی که برخی از آیات قرآن درباره آنان نازل شده است. ابن عسکر (صص ۴-۵) خود درباره انگیزه نگارش این کتاب می گوید که چون کتاب سهیلی را در مقایسه با سایر کتب تفسیر بدیع و بی نظیر یافته، در صدد تألیف تکمله ای برآمده تا آنچه را که وی فرو گذاشته، کامل کند. نسخه هایی از این کتاب در مصر (خدیبویه، ۱۵۳/۱ - ۱۵۴؛ GAL, I/526)، دمشق (ظاهره، ۸۸/۲ - ۸۹) و کتابخانه عاشر افندی (تذکره النوادر، ۲۷) موجود است.

آثار یافت نشده: ۱. الجزء المختصر فی السلو عن ذهاب البصر، که آن را برای واعظ ناینای معاصرش ابو محمد ابن ابی خرسی تألیف کرده بوده است؛ ۲. رساله اذخار الصبر فی افتخار القصر والقبر (ابن ابار، ۶۴۲/۲؛ مراکشی، ۴۵۰/۶)؛ ۳. شرح الآيات التي استشهد بها سيبويه (عباس، ۴۵۰/۶)؛ ۴. شفاء العلة فی سمت القبلة (کحاله، ۷/۱۱)؛ ۵. المشرع الروی فی الزيادة علی غریبی الهروی؛ ۶. نزهة الناظر فی مناقب عمار بن یاسر (ابن ابار، مراکشی، همانجاها). کتابی هم در انساب بنی سعید و مناقب آنان به وی نسبت داده اند (ابن سعید، ۱۳۰ - ۱۳۱؛ مقری، ۳۵۲/۲). مجموعه ای مشتمل بر ۴۰ حدیث نیز داشته است که سلسله سند هر یک از آنها به یکی از صحابه ختم می شده که نامش با نام شیخ خود او یکی بوده است و این خود بیانگر وسعت معلومات وی در علم حدیث است (ابن ابار، همانجا؛ ابن خطیب، ۱۷۴/۲).

مأخذ: ابن ابار، محمد بن عبدالله، التکملة لکتاب الصلاة، به کوشش عزت عطار حسینی، قاهره، ۱۳۷۵ ق / ۱۹۵۶ م؛ ابن خطیب، محمد بن عبدالله، الاطاعة، به کوشش عبدالله عنان، قاهره، ۱۳۹۴ ق؛ ابن سعید، علی بن موسی، القدر المعلى، به کوشش ابراهیم ایباری، قاهره، ۱۴۰۰ ق؛ ابن عسکر، محمد بن علی، التکملة والانعام، نسخه عکسی موجود در کتابخانه مرکز: تذکره النوادر، حیدرآباد دکن، ۱۳۵۰ ق؛ خدیویه، فهرست؛ ذهبی، محمد بن احمد، سیر اعلام النبلاء، به کوشش بشار عواد معروف و محیی هلال السرحان، بیروت، ۱۴۰۵ ق؛ ظاهره، خطی (علوم قرآنی)، خمی؛ عباس، احسان، حاشیه الذیل والتکملة (نک: مراکشی در همین مأخذ)، کحاله، عمر رضا، معجم المؤلفین، بیروت، ۱۹۵۷ م؛ مراکشی، محمد بن محمد، الذیل والتکملة، به کوشش احسان عباس، بیروت، ۱۹۷۳ م؛ مقری تلمسانی، احمد بن محمد، نفع الطیب، به کوشش احسان عباس، بیروت، ۱۳۸۸ ق، نباهی، عبدالله بن حسن، تاریخ قضاة الاندلس، به کوشش لوی پروانسال، قاهره، ۱۹۴۸ م؛ نیز:

GAL; Lévi-Provençal, E., "Sur deux poètes de Malaga du Xe siècle", Arabica, Leiden, 1954.

مریم صادقی

ابن عسکر، ابو عبدالله محمد بن علی بن عمر بن حسین بن مصباح حسینی سرفی معروف به ابن عسکر (ح ۹۳۶ - م ۳۰ جمادی الاول ۹۸۶ ق / ۱۵۳۰ - ۴ اوت ۱۵۷۸ م)، قاضی، مورخ و صوفی مراکشی. وی در شفشاون (شهری در جنوب تطوان در شمال مراکش) تولد یافت (GAL, S, II/677؛ نک: WNGD, 246) و در زادگاه خویش به فراگیری دانش پرداخت. در ۹۶۴ ق به فاس رفت و در آنجا نزد محمد بن عمر مختاری فقه آموخت (تازی، ۵۱۲/۲). وی در ۹۶۷ ق از سوی مولای عبدالله حسینی پادشاه بنی سعد مغربی به سمت قضا و

احمد جیانی و عبدالله بن احمد بن قدامه و حتی برخی از علمای مشرق اجازه روایت دریافت کند. سپس خود به گروهی از مردم بغداد، بنا به تقاضای آنان، اجازه روایت داد (مراکشی، ۴۴۹/۶؛ ابن خطیب، ۱۷۴/۲). کسانی که در شمار استادان او بوده اند، بسیارند و مراکشی (همانجا) نام ۱۷ تن از آنان را برشمرده است. با این حال او، از اینکه نتوانسته از درس سایر بزرگان و دانشمندان عصر خود بهره گیرد، اظهار تأسف کرده است (ذهبی، ۶۶/۲۳).

وی مدتی منشی ابو عبدالله محمد بن حسن نباهی در امر قضا بود و پس از چندی در زمان انتقال حکومت مالقه از بنی هود به بنی احمر، نیابت قضا به او سپرده شد و در ۶۳۵ ق به رغم میل باطنیش رسماً ریاست آن را به عهده گرفت و تا پایان عمر در این سمت باقی ماند. عدالت و داوری صحیح او در صدور احکام مورد ستایش بسیار قرار گرفته است (مراکشی، همانجا؛ ابن خطیب، ۱۷۳/۲). ابن ابار (همانجا) گوید وی دوبار منصب قضا را در مالقه به عهده گرفته است.

ابن عسکر در فقه، حدیث و قرائت قرآن نیز تبحر داشت و مجالس درس وی مورد استقبال بسیاری از یزرگان آن روزگار بود. ابوبکر ابن حبیب و ابن سعید اندلسی از جمله کسانی بوده اند که از محضر درس او بهره برده اند (ابن سعید، ۱۳۰؛ مقری، ۳۱۱/۴). برخی، از جمله ابوبکر ابن خمیس، ابوبکر ابن ابی العیون و ابو عبدالله ابن یری از او روایت کرده اند (مراکشی، همانجا).

ابن عسکر سروده هایی نیز داشته است که حدود ۲۰ بیت از آنها در آثار ابن سعید (صص ۱۳۰ - ۱۳۱)، مراکشی (ص ۴۵۱)، ابن خطیب (۱۷۵/۲) و مقری (۳۵۱/۲، ۳۵۲، ۳۱۱/۳) آمده است. مضمون بیشتر اشعار او مدح و تغزل و یا درباره اجازه هایی است که گرفته یا به دیگران داده است و در همه آنها آثار تکلف و تصنع جلوه گر است، چنانکه شعر او را باید از نوع «شعر علما» دانست. قطعات مسجع کوتاهی نیز از نثر او در آثار ابن سعید (ص ۱۳۱) و مقری (۳۵۱/۲ - ۳۵۲، ۱۳۰/۵) آمده است که ویژگیهای نثر روزگار خود را دارد.

آثار: ۱. الاکمال و الانعام فی صله الاعلام یا مطلع الانوار و نزهة البصائر و الابصار، که ذیلی است بر کتاب مفقود الاعلام بمحاسن (بمجالس) الاعلام من اهل مالقة الکرام، نوشته ادیب گمنام اصبع بن علی بن ابی العباس (د ۵۹۲ ق). ابن عسکر در این کتاب علاوه بر شرح احوال شعرا و بزرگان مالقه، اطلاعات ارزشمندی نیز درباره زندگی اجتماعی آن زمان و حوادث تاریخی ریز و درشتی که عموماً جای دیگری مذکور نیست و همواره مورد توجه و استناد مورخان بعد از او از جمله ابن خطیب (۴۴۴/۲، ۴۸۴)، نباهی (صص ۹۱، ۱۰۱، ۱۰۲) و مقری (۱۳۰/۵) بوده، به دست داده است. این اثر که با درگذشت ابن عسکر ناتمام مانده بود، توسط برادر زاده وی ابوبکر محمد بن خمیس به اتمام رسید. نسخه ای از آن در یکی از کتابخانه های شخصی مراکش موجود است (پروانسال، 1/289-293)؛ ۲. التکملة والانعام لکتاب التعریف و الاعلام، که ذیلی است بر کتاب التعریف و